

УДК 631.95:332.3:332.6
© 2011

*Стріла Г.П., здобувач**
Полтавська державна аграрна академія

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ВАРТОСТІ ҐРУНТІВ

Рецензент – доктор сільськогосподарських наук, професор Г.П. Жемела

Проблема раціонального використання земельних ресурсів є комплексною й багатоплановою. У взаємодії людини з землею важливим направляючим фактором еколого-економічного розвитку залишається економіка, що відображає результативність господарської діяльності суспільства й одночасно оцінює раціональність. Грошова оцінка земель з урахуванням природної родючості ґрунтів повинна лягти в основу нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, що дасть можливість поповнити бюджет, ефективно контролювати використання земельних ресурсів та вирішення питань екологічної ефективності землекористування.

Ключові слова: економічна оцінка, природна родючість, бонітування ґрунтів, використання земельних ресурсів.

Постановка проблеми. Ринкові перетворення в економіці, у тому числі, в землекористуванні, формують нові принципові підходи до ефективного землекористування та сталого його розвитку. Нині діючою Конституцією України визначено, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [4]. Тому раціональне використання її має важливе значення для розвитку економіки країни. Особливо це стосується сільського господарства, де земля – основний засіб виробництва, який (у поєднанні з працею та капіталом) виступає головним джерелом одержання доходів.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Оцінювати ґрунт за врожайністю несправедливо, вважав В.В. Докучаєв, «так как земля, в которую вложены знания и труд, будет урожайнее земли, об улучшении которой хозяин заботится мало. Высшая оценка урожайности земли будет в данном случае прямым налогом на интеллигентность хозяина» [8].

Дослідженню зазначеної проблематики присвячено наукові праці таких учених, як С.Ю. Булигін, Д.С. Добряк, О.П. Канаш, Л.Я. Новаковсь-

кий, А.Я. Сохнич, В.М. Трегобчук, А.М. Третьак та ін. [1–3, 5–7].

Відомо, що для оцінки ефективності певної просторової дії в часі використовують об'єднаний критерій, у сільському господарстві – це врожайність у відповідному періоді, виражена величиною чистого доходу конкретного сільгосп підприємства. Водночас залишається широке коло питань, що потребують всебічного наукового аналізу.

Мета статті – вивчення основних факторів (критерію) економічної оцінки ґрунтів по відношенню до їх природної родючості.

Результати досліджень. В основу існуючих обрахунків, проведених у 1988 році щодо визначення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення на всій території України, покладено рентний дохід, що утворюється при виробництві зернових культур.

Однак, як показав аналіз, у зв'язку з тим, що необхідні дані, які надавалися господарствами і вносилися в формуляри при проведенні економічної оцінки земель, не відповідали дійсності (відсутні: облік урожайності по окремих ділянках та достовірні витрати на вирощування сільськогосподарської продукції по культурах, дослідний облік урожайності сільськогосподарських культур по агрогосподарських групах ґрунтів і не врахована їхня фактична посівна площа, а лише облікова), а врожайність одержана шляхом поділу оприходуваної валової продукції на облікову площу, показники економічної оцінки виявилися такими, що не відповідають дійсності.

У тому разі, коли витрати на вирощування сільськогосподарської продукції й приріст урожаю були полярними (максимальні на придбання гербіцидів і пестицидів, засобів боротьби зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур і техніки, а приріст урожаю мінімальний або й зовсім відсутній), одержані низькі показники економічної оцінки земель при високоякісній оцінці земель. Це видно при порівнянні даних економічної оцінки земель на прикладі двох районів Полтавської області – Карлівського і Чорнухинського.

* Керівник – доктор сільськогосподарських наук, професор П.В. Писаренко

Вартість 1 га ріллі з урахуванням показників економічної оцінки та природної родючості ґрунтів

Шифр агрогруп	Вартість 1 га ріллі за економічною оцінкою, грн.	Вартість 1 га ріллі за економічною оцінкою з урахуванням природної родючості, грн.
40е	11880,0	12588,5
41е	14784,0	15665,6
45е	13992,0	14826,6
49е	12936,0	13707,5
50е	11088,0	11749,1
51е	8976,0	9511,4
53е	17424,0	18463,0
55е	15576,0	16504,9
56е	12672,0	13427,8
123е	13200,0	13987,2
134д	7656,0	8112,6
134е	10560,0	11189,8
165е	15312,0	16225,3

У Карлівському районі поширені найбільш родючі чорноземи, найбільший вміст гумусу в ґрунтах, незначні площі еродованих земель, ґрунти, які В.В. Докучаєв свого часу у науковій праці «Наши степи прежде и теперь», виданій у 1891 році, називав «царем почв», і в Чорнухинському районі з опідзоленими ґрунтами – низьким вмістом гумусу і найвищою в області еродованістю земель, а економічна оцінка щодо виробництва зернових культур за рентним доходом майже однакова.

З приводу невідповідності показників економічної оцінки земель природній родючості ґрунтів керівники багатьох районів свого часу ставили питання перед обласною радою та відповідними обласними службами стосовно проведення робіт із грошової оцінки земель з урахуванням природної родючості ґрунтів. Тому, згідно із спільною постановою колегії обласного управління земельних ресурсів та обласного управління сільського господарства, згодою на це голови колишнього Держкомзему України, в 1995 році ґрунтознавцями Полтавського інституту землеустрою виконано роботи з грошової оцінки земель за даними їх економічної оцінки і бонітування ґрунтів (з урахуванням фізико-хімічних властивостей), результати якої розглянуто на спільному засіданні науково-технічної ради управління агропромислового комплексу та управління земельних ресурсів і затверджено розпорядженням голови обласної державної ад-

міністрації, визначено методичне та практичне застосування матеріалів грошової оцінки земель з урахуванням природної родючості ґрунтового покриву.

Проведені обрахунки вартості 1 га ріллі з урахуванням показників економічної оцінки та природної родючості ґрунтів і лише з економічної оцінки земель по одному з природно-сільськогосподарських районів найбільш характерних агрогруп області свідчать про те, що вартість за обома методиками має незначні розбіжності з урахуванням показників економічної оцінки та природної родючості; спостерігається навіть тенденція до збільшення, в середньому, на 700–900 гривень, що вкотре підтверджує правильність прийнятих рішень стосовно врахування природної родючості ґрунтів. Дане питання особливо актуальне на сучасному етапі розвитку земельних відносин в Україні – за відсутності стабільних землекористувань, недотриманні технології вирощування сільськогосподарських культур і, здебільшого, в цілому низької культури землеробства.

Висновок. Грошова оцінка земель з урахуванням природної родючості ґрунтів повинна стати основою нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, що дасть можливість поповнення бюджету, контролю за ефективністю використання земельних ресурсів та вирішення питань екологічної ефективності землекористування.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Булигін С.Ю. Сучасні науково обґрунтовані підходи до використання землі. Загальні збори

Української академії аграрних наук // Вісн. аграр. науки. – 2003. – № 1. – С. 5–24.

2. *Добряк Д.С., Осипчук С.О.* Погурельський С.П. Проблеми екологізації землекористування // Землепорядкування. – 2001. – № 2. – С. 31–36.
3. *Канаши О.П., Добряк Д.С., Розумний І.А.* Класифікація та екологічнобезпечне використання сільськогосподарських земель: Наук. моногр. – К.: Ін-т землеустрою УААН, 2001. – 308 с.
4. Конституція України: Прийнята 28 червня 1996 року №254к / 96-ВР // Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 1996. – №30. – С. 141.
5. *Сохнич А.Я.* Ґрунтово-екологічний моніторинг: призначення та організаційні принципи // Вісник ЛДАУ. – 2001. – № 4. – С. 62–67.
6. *Трегубчук В.М.* Раціональне використання та всебічна охорона земель – головні чинники продовольчої і національної безпеки держави // Землепорядкування. – 2001. – № 1. – С. 36–41.
7. *Третьяк А.М., Новаковський Л.Я.* Основні положення концепції розвитку земельної реформи в Україні. – К., 2002. – 96 с.
8. *Чернявський І.Т., Суровий Л.Н.* Экономическая оценка земель и внедрение хозрасчета в колхозах. – Минск: Сельхозгиз БССР, 1962. – 38 с.